

Структурно-семантичні характеристики англомовних алюзивних антропонімів

¹ Ісмайлова Ельзара Аблязісівна, аспірантка, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

Анотація. У статті розглядаються особливості семантичної структури лексичних одиниць. В якості матеріалу був обраний корпус алюзивних антропонімів, що функціонує в англомовному публіцистичному дискурсі. Виявлено, що семантика алюзивних антропонімів складається з ядра (стать, національність) та периферії (додаткові конотації).

Ключові слова: алюзивний антропонім, семантична структура, ядро, периферія

Проблема визначення семантичної специфіки онімів є найбільш дискусійною та актуальною в загальній теорії власного імені. У науці досі тривають суперечки між прихильниками концепції асемантичності онімів (J. S. Mill, В.В. Богданов, С. Ульман, Н.Д. Арутюнова, Т.П. Ломтев, А.А. Реформатский), лінгвістами, які визнають мовленнєве значення за відсутністю мовного (М.В. Никитин, В.А. Кухаренко, А.В. Суперанская, М.Я. Блох, Т.Н. Семенова), дослідниками, що розвивають думку про наявність специфічного, відмінного від загальних назв, лексичного значення (Д.И. Ермолович, С.Д. Кацнельсон, О.И. Фоякова) та мовознавцями, які наділяють власні назви більш збагаченим значенням на відміну від загальних назв (О. Есперсен, Е. Курилович, Х. Джозеф).

Метою дослідження є встановлення особливостей семантичної структури англомовних алюзивних антропонімів. Згідно вказаної мети дослідження ми ставимо **завдання** виявити структурно-семантичні особливості алюзивних антропонімів, визначити функціональні особливості алюзивних онімних одиниць у публіцистичному дискурсі.

Об'єктом дослідження є англомовні алюзивні антропоніми, що функціонують у публіцистичному дискурсі, **предметом** дослідження – алюзивна актуалізація антропонімів у публіцистичному дискурсі.

Здатність антропонімів виступати в якості інтертекстуальних алюзій дає підставу стверджувати, що власні імена дійсно мають лексичне значення. Антропоніми доволі часто беруть на себе роль алюзій, що забезпечується наявністю у власних імен великої кількості ознак порівняно з загальними назвами [2, 70].

На думку Т.В. Бакастової, зміст власного імені, зокрема антропонімів, включає в себе всі знання комунікантів про даного носія імені, які відрізняються повнотою кількісної та якісної інформації. У зміст імені обов'язково включене суб'єктивне ставлення до референта, тобто його оцінка. По-друге, у власних іменах спостерігають різкі перепади в інформаційному обсязі та

інформаційно-оцінній спрямованості при позначенні певного референта, що вона пояснює різним обсягом тезаурусів комунікантів. По-третє, Т.В. Бакастова відмічає здатність власних імен активізувати різноманітні елементи лексичного значення під впливом різних контекстів [1, 6-7].

Таким чином, дискусійне питання про семантику власного імені цікаво розглядати на матеріалі алюзії, оскільки алюзивне використання антропонімів у різних контекстах не тільки знаходиться в залежності від їхніх семантичних структур, але й впливає на зміст цих структур.

Кожне слово має певну структуру на семантичному рівні. Так, антропоніми мають свої структурно-семантичні особливості. Так, М.В. Нікітін у структурі лексичного значення дослідник виділяє дві сутності: інтенціонал, який є змістовним ядром лексичного значення, та імплікаціонал – периферію семантичних ознак, які оточують це ядро [4, 24].

Схожа думка була висловлена ще О.О. Потєбнею, який виділив “найближче” та “найвіддаленіше” значення слова. Найближче значення забезпечує взаєморозуміння того, хто говорить, і того, хто слухає, та є “народним”. Найвіддаленіше значення у кожного індивіда відрізняється за кількістю та якістю та є “особовим” [5, 19-20].

С.Д. Кацнельсон, розглядаючи дане питання, виділив формальне та змістовне поняття. Формальним поняттям, за С. Д. Кацнельсоном, є мінімум суттєвих ознак, що є необхідними і достатніми для розпізнавання предмета. Змістовне поняття охоплює всі нові сторони предмета, його властивості та зв'язки з іншими предметами [3, 18]. Дослідник відзначає, що значення слова у своєму концептуальному змісті відповідає формальному поняттю [3, 19], у той час як додаткові смислові відтінки (змістовне поняття) нашаровуються на концептуальне ядро лексичного значення [3, 14].

Отже, слова мають лексичне значення, в якому є ядро, тобто те, що присутнє у семантичній структурі кожного слова й актуалізує суттєві ознаки об'єкту номінації, та периферія, що міс-

тять семи, які вказують на окремі ознаки. Незважаючи на те, що М. В. Нікітін виділяє інтенціонал та імплікаціонал, О.О. Потебня розглядає “найближче” та “найвіддаленіше” значення слова, а С.Д. Кацнельсон виділяє формальне та змістовне поняття, сутність від цього не змінюється.

Семантичне поле антропонімів містить такі семи, як стать, національність. Ці семи є складовими, які входять до понятійного ядра кожного антропоніма. Таким чином, імена *Irene*, *Tracey*, *Sherryl* мають ядро, до якого входить стать – жіноча, та національність – англійці або американці, австралійці. У імен *Ronald*, *Oswald*, *Martin* стать чоловіча, національність – англійці.

Якщо особистість “переступає за рамки свого існування” у певному суспільстві, її ім’я перестає слугувати позначенням однієї конкретної особи, воно починає жити своїм незалежним життям, номінуючи тип (психологічний, емоційний, соціальний) людини. На понятійне ядро антропоніма починають нашаровуватися додаткові семи, які є характерними для даної особи. Коли ці характеристики стають стійкими, ім’я може бути використане в алюзивному значенні.

Так, семантичне поле антропоніма *Наполеон* складається з понятійного ядра (стать – чоловіча, етнічна належність – корсиканець) та периферії, до якої входять такі семи, як великий імператор, лідер, переможець, людина з амбіціями, людина невисокого зросту тощо. Наприклад:

Ryan Leaf is the Napoleon of Flops, Timothy. He's San Diego's Zola Budd. He's our own personal sports nightmare. Ryan Leaf is the greatest bust in the history of American sports, because greatness was expected of him (San Diego News, 2009, February 12). **The Napoleons are little, not big; and they work twenty hours in the twenty-four, and come up fresh, while the big soldiers with the little hearts faint around them with fatigue** (The Guardian, 2012, January 29).

У першому прикладі контекстуальне оточення допомагає визначити, що антропонім *Napoleon* актуалізує значення “лідер”, у другому – значення “людина невисокого зросту”. До семантичного поля оніма *Margaret Thatcher* входить ядро (стать – жіноча, національність – англійка) та периферія з такими семами, як британський прем’єр-міністр, один із визначних світових лідерів, “залізна леді”, реформатор тощо. Актуалізацію значень “британський прем’єр-міністр” можна простежити у першому випадку, у другому – “залізна леді”:

“... There are aspirational people here who if a new Margaret Thatcher or Tony Blair comes along they will back them,” says Douglas Carswell, Tory MP for Clacton (Financial Times, 2012, May 8).

That should ensure a lively debate. Some will insist that he is just a mushy wimp; others, that he is Margaret Thatcher in an Old Etonian tie (Financial Times, 2010, August 24).

Семантичне поле антропоніма *Robin Hood* складається з понятійного ядра (стать – чоловіча, національність – англієць) та периферії, до якої входять такі семи, як благородна, великодушна, доблесна людина, розбійник, людина, що забирає гроші у багатих та віддає бідним, наприклад:

Evidently, Mann is of the view that Dillinger was more Robin Hood than public enemy number one (The New Zealand Herald, 2009, July 23). *Italian police have arrested a man they described as a "modern Robin Hood", who carried out a series of bank robberies to give money to the poor* (The New Zealand Herald, 2008, February 26).

У першому випадку контекст активізує значення “благородна, великодушна, доблесна людина”, другий приклад демонструє значення “розбійник”. Отже, наведені приклади підтверджують той факт, що власні імена *Napoleon*, *Margaret Thatcher*, *Robin Hood*, які за тривалий час набрали стійкі ознаки, почали існувати окремим життям, виходячи за межі країни, суспільства, виду та сфери діяльності, періоду часу, тобто стали алюзивними.

На перше місце виходить вторинна номінація, тоді як пряме значення імені втрачає свою значимість. Так, про розумну, навіть геніальну людину можна сказати, що він *Einstein*, про детектива, сищика – *Sherlock Holmes*, закоханих називають *Romeo and Juliet*, *Mary Poppins* асоціюється з нянею, що демонструють наступні приклади:

It would require an Einstein to explain the strange elasticity of political time (The Guardian, 2012, February 15). *Unfortunately, the famous detective Alphonse Bertillon – the real-life French Sherlock Holmes – who was on the Mona Lisa case, only catalogued the right fingerprints of suspects* (Financial Times, 2011, August 5). *Our wedding day still ranks up there among the best days of my life. We may not have been Romeo and Juliet, but there are compensations: nobody died young* (The Guardian, 2012, March 31). *The pay rises also masked the fact that an increasing number of parents were shunning help from a full-time Mary Poppins because of the expense involved, the survey found* (The BBC News, 2004, January 21).

Семи, які входять до понятійного ядра антропонімів (стать, національність), втрачають свою актуальність. Імена людей чоловічої статі можуть навіть використовуватися для позначення людей жіночої статі та навпаки, наприклад:

Zoë Wanamaker is devastating as Monroe's drama coach, Paula Strasberg, portraying her as a Rasputin in skirts (The Guardian, 2011, November

27). *Some of the yummy mummies I have been working for have (I understand) been boasting about having a male Marry Poppins* (FT Alphaville, 2009, March 13). *They had to draft Ryan Leaf. I mean, they knew the guy wasn't Mother Teresa, but his arm was better* (San Diego News, 2009, February 12).

Ім'я *Robin Hood* – герой англійських народних балад – використовують поза межами Англії, що доводять наступні приклади: *Among the wills available at the click of a button are Twm Sion Cati's, known as the Welsh Robin Hood, and hymn writer William Williams, Pantycelyn* (The BBC News, 2009, October 20). *As a painted face, or leading actor, Qiu has played such roles as a Chinese Robin Hood and a Song dynasty judge* (Los Angeles Times, 2007, December 17). *Opening with a sketch in which Mr Darby was a Kiwi Robin Hood doing an impersonation of Murray the manager, it moved, in quick succession, through, variously, live action sketches (one involving macho road workers kissing), Python-esque talking pictures, talking, animated wildlife and a dreadfully lame pastiche of Star Trek* (The New Zealand Herald, 2010, May 28).

Значимо, що алюзивний антропонім не є повним еквівалентом відповідного слова, замість якого він використовується, оскільки він має додаткові конотації, викликає широкий спектр асоціацій з контекстом, в якому слово було згадане вперше. Отже, алюзивне найменування є семантично багатшим та може асоціюватися з декількома характеристиками, крім основного значення.

We would still have Raskolnikovs but we wouldn't have Crime and Punishment (The Observer, 2000, April 30).

Mr. Scaglietti, the son of a carpenter, was regarded as the Italian automotive industry's modern-day Michelangelo – a sculptor whose medium was metal (The Washington Post, 2011, November 21).

Jo Frost, the modern-day Mary Poppins, regards food as fuel (The Guardian, 2007, March 25).

Таким чином, приклади ілюструють обмеженість асоціативного потенціалу алюзивних антропонімів у наведених контекстуальних оточеннях. Раскольніков у даному випадку представлений як вбивця, хоча до асоціативного ряду цього оніма можна віднести також такі риси, як чесність, здатність до співчуття та співпереживання, талановита людина. Мікеланджело отримав відомість не тільки як скульптор, але й як живописець, архітектор, поет, мислитель. Мері Поппінс асоціюється зі своїм оригінальним способом пересування вітром, але головна характеристика її – ідеальна няня, з притаманною їй акуратністю, з бездоганними манерами.

Завдяки своїм вчинкам, роду діяльності, соціальному статусу, особистість набуває відомість у певному національно-культурному суспільстві у певний відрізок часу. Далі ім'я починає функціонувати незалежно від денотату у необмежений період часу у різних суспільствах і у необмеженому географічному просторі, підтвердженням чого можуть слугувати наступні приклади:

Earlier yesterday, defence lawyer Kevin Ryan, QC, described Paulo Suluape as a "Polynesian Rasputin," a thug and a bully (The New Zealand Herald, 2001, June 23). *Indian composer AR Rahman is known by some as the Mozart of Asia* (The Daily Beast, 2010, January 14). *Husain was often called the "Picasso of India" for his paintings; he also made two Bollywood films* (The Daily Beast, 2011, June 9).

Таким чином, до семантичного поля алюзивних антропонімів входять не тільки семи статі та національності, але й додаткові, які належать до периферії окремого імені. Причому останні представляють для алюзивних антропонімів важливіше значення, ніж ядерні семи. Перспективним видається подальше вивчення особливостей функціонування алюзивних антропонімів у публіцистичному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакастова Т.В. Семантизация имени собственного в целом художественном тексте: автореф. дис... канд. филол. наук / Т.В. Бакастова. – Одесса, 198 – 16 с.
2. Камовникова Н.Е. Антропонимы как интертекстуальные аллюзии в поэтическом тексте: дис... канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Н.Е. Камовникова. – СПб, 2000. – 200 с.
3. Кацнельсон С.Д. Содержание слова, значение и обозначение / Под общ. ред. В. М. Жирмунского, М.М. Гухман, С.Д. Кацнельсона. Изд. 3-е. – М. : Едиториал УРСС, 2011. – 112 с.
4. Никитин М.В. Лексическое значение слова (структура и комбинаторика) / М. В. Никитин. – М.: Высшая школа, 1983. – 127 с.
5. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике / А.А. Потебня. – Т. I-II. – М.: Учпедгиз, 1958. – 536 с.

Ismayilova E. Structural and semantic characteristics of English allusive anthroponyms

Abstract: The article deals with the features of the semantic structure of English anthroponyms functioning in journalistic discourse. The phenomenon is analysed on the material of periodical English press: "The Guardian", "The Daily

Beast”, “Financial Times”, “The BBC News”, “The New Zealand Herald”, “Los Angeles Times”, “The Washington Post”. They are distinguished four approaches to the definition of personal name’s semantics: (1) the absence of meaning of the personal names, (2) personal names obtain their lexical meaning only in speech, (3) personal names have specific lexical meaning which is different from that of common names, (4) personal names possess semantics which is wider than that of common names. This research is devoted to the problem of personal names used in allusive context. Different use on the semantic structure of allusive anthroponyms are presented. Speaking about the semantic structure of such lexical units the researchers differentiate the core and periphery of the meaning; formal and substantive meaning; or the “nearest” and the “fathest” meanings. Semantic field of anthroponyms traditionally contains sex and nationality semes. These semes are parts of the conceptual centre of every anthroponym. Additional semes can form layers which are typical for certain personalities. On the condition of these characteristics’ stability the personal name can be used in the allusive meaning. The analysed examples of allusive anthroponyms, such as Napoleon, Margaret Thatcher, Robin Hood demonstrate the ability of personal names to lose the primary identifying meaning and manifest in allusive context the ability to be used in generalized meaning, actualizing certain characteristics of famous persons they named. It is stated that in secondary nominations the anthroponyms realize not core but periphery semes of their semantic structure. As a result the allusive personal names become expressive synonyms of common words. For example, clever and genius person they call Einstein; Sherlock Holmes can be used as substitutor of the name detective; people who are in love with can be called Romeo and Juliet, Marry Poppins is associated with a nurse. It is necessary to emphasize that allusive anthroponyms are not a full-fledged equivalents of common nouns as they obtain additional connotations. Additional, periphery semes of personal names are actualized when they are used as allusive anthroponyms.

Keywords: allusive anthroponym, semantic structure, core, periphery

Исмаилова Э.А. Структурно-семантические характеристики англоязычных аллюзивных антропонимов

Аннотация: Настоящая статья посвящена изучению особенностей семантической структуры англоязычных антропонимов, функционирующих в публицистическом дискурсе. Выделено четыре основных определения семантики имен собственных: асемантичность онимов; наличие речевого значения при отсутствии языкового; наличие специфической семантики, отличающей его от имен нарицательных; обладание именами собственными бóльшим по объему значением, чем имена нарицательные. Данное исследование посвящено проблеме имен собственных, функционирующих в аллюзивном контексте. Представлены разные точки зрения относительно семантической структуры имен собственных. Исследователи выделяют в семантической структуре такие номинативные единицы: ядро, периферия; интенционал, импликационал; “приближенное” и “отдаленное” значение; формальное и содержательное значение. Семантическое поле антропонимов традиционно включает в себя такие семы, как пол и национальность. Данные семы входят в понятийное ядро каждого антропонима. На ядро могут “наслаиваться” дополнительные семы, которые являются характерными для определенной личности. При условии устойчивости данных характеристик, имя может быть использовано в аллюзивном значении. В статье приведены примеры, доказывающие, что такие имена, как Наполеон, Маргарет Тэтчер, Робин Гуд, за долгое время своего использования приобрели устойчивые признаки и начали существовать отдельной жизнью, выходя за рамки страны, общества, сферы деятельности, периода времени, то есть стали аллюзивными. В таком случае на первый план выходит вторичная номинация, прямое значение имени теряет свою значимость: умного, гениального человека называют Einstein, сыщика – Sherlock Holmes, влюбленных – Romeo and Juliet, Marry Poppins ассоциируется с няней. Семы, входящие в понятийное ядро, теряют свою актуальность. Отмечено, что аллюзивный антропоним не является полноценным эквивалентом соответствующего слова, так как он имеет дополнительные коннотации. Дополнительные, периферийные семы отдельного имени имеют для аллюзивного антропонима важнейшее значение, нежели ядерные семы.

Ключевые слова: аллюзивный антропоним, семантическая структура, ядро, периферия